

Pospíšil, Ivo

Hlubinný průřez třemi jihoslovanskými literaturami a jeden eufemismus

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. X, Řada literárněvědné slavistiky. 2003, vol. 52, iss. X6, pp. 197-199

ISBN 80-210-3086-0

ISSN 1212-1509

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/103339>

Access Date: 22. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Domnívám se, že I. Kowalska-Paszt se na zkoumanou tematiku požívala (především typologicky) sice ve shodě s autory, z nichž vychází a něž navazuje, nicméně při rozboru konkrétních děl se projevil její osobitý pohled, který věnil analyzovaná díla do kontextu emigrační literatury i jiných národních literatur (polské, ukrajinské a české). Autorka si uvědomila, že nestačí akcentovat paradigma političnosti, ale spíše daná díla chápat v horizontu jejich intelektuálního náboje, který spojoval všechny tvůrce, jež se v emigraci ocitli.

Sborník studií *W kręgu Krabata. Szkice o Juriju Bręzanie, literaturze, kulturze i językach lużyckich* vyšel, jak připomíná jeho redaktor Józef Zarek, ze dvou symposií, jež uskutečnily Ústav slovanské filologie Slezské univerzity v Katovicích a Společnost přátel Lužic ze stejného města (*Łużyce i Łużyczanie we współczesnej rzeczywistości*, 1966, a *Łużyczanie we współczesnej Europie. Język, świadomość, kultura*, 1998). Iniciátorem akcí byl nedávno zesnulý básník, prozaik, překladatel a kritik **Bolesław Lubosz** (1928–2001), který svou studií o rozvoji lužické prózy po druhé světové války sborník otevírá.

Hoďné příspěvků je však věnováno Juriji Bręzanovi, jednomu z největších lužickosrbských prozaiků. Připomínají ho ve svých příspěvcích Lubosz, **K. Włodarz** (Katovice), **W. A. Motorny** a **A. L. Tatarenko** (Lvov), **J. Zarek**, **I. Mroczek** (oba Katovice) a **L. Hajnec** (Lipsko). Vitalistické poezie J. Lajnerta si všímá **K. Włodarz**, lužické kultury z perspektivy časopisu Česko-lužický věstník **I. Mroczek**, místo lužické literatury v sjednoceném Německu hledá **Ch. Prunitsch** (Budyšín). **E. Siatkowska** (Varšava) analyzuje pohled na vlast viděný H. Zejlerem a J. Bręzanem, jazyk v lužických textech zkoumají **J. Zieniukowa** (Katovice), na základě starých hornolužických novin, a **E. Wrocławska** (Varšava), z hlediska sociolingvistických aspektů.

Druhá část sborníku je vzpomínková. Katovická badatelka **G. B. Szewczyk** si všímá „lužických“ sbírek svého otce Wilhelma Szewczyka (1916–1991), **Anna Car** (Katovice) pojednala o lužické problematice na stránkách časopisu *Poglądy* a v nejnovějších slezských publikacích, **A. Widera** (Katovice) vzpomněl na před časem zesnulého lužického prozaika, básníka a překladatele Antona Nawku a **G. B. Szewczyk** sborník uzavírá vzpomínkou na B. Lubosze, velkého přítele Lužických Srbů a překladatele lužickosrbské literatury do polštiny.

Ludvík Štěpán

HLUBINNÝ PRŮŘEZ TŘEMI JIHOSLOVANSKÝMI LITERATURAMI A JEDEN EUFEMISMUS

V objektí řeky (sestavil, úvod a slovník zastoupených autorů napsal Ivan Dorovský, doslov napsal Miroslav Šicel, přel. Vlasta Burmazová, Ivan Dorovský, Eva Halbichová, Lubomír Klímek, Pavel Krejčí, Stanislava Macoszková, Marek Neubauer, Petr Stehlík, Lucie Svozilová), Brno – Boskovice 2002.

Malá krabička (sestavil Mihajlo Pantić, který napsal i doslov, slovník zastoupených autorů a úvod napsal Ivan Dorovský, přel: Ivan Dorovský, Lubomír Klímek a Petr Stehlík), Brno – Boskovice 2002.

Tajemná komnata. Antologie makedonské moderní povídky (sestavila K. Kulavkovová, která napsala i doslov, slovník zastoupených autorů a úvod napsal Ivan Dorovský, přel. Ivana Dorovská, Ivan Dorovský, Oldřiška Čtvrtníčková, Darina Klobouková a Petra Tomancová), Brno – Boskovice 2002.

Z publikací Společnosti vydávaných povětšinou ve vydavatelství Františka Šalého Albert se již dá sestavit pěkná knihovna a bez nich si nelze představit naše poznávání literatur jižních Slovanů. Loni Společnost vydala tři svazky.

V antologii charvátské povídky 20. století *V objektí řeky* vynikne již úvodní Dorovského studie o přijímání charvátské (chorvátské) literatury u nás včetně našich prvorepublikových tisků a tehdejších antologií z královské Jugoslávie. Výbor vznikl na základě knihy akademika Miroslava Ši-

cela Antologie chorvatské krátké povídky (Záhřeb 2001) a do tohoto svazku byla převzata také část jeho předmluvy. Její autor ukazuje tzv. krátkou chorvatskou povídku jako plod protorealismu a realismu 19. století a její jádro vidí v moderně (Vladimir Fran Mažuranić, Janko Leskovar, Antun Gustav Matoš, žáci vídeňské expresionistické školy Milivoj Dežman Ivanov, a Branimir Livađić): silný vliv tu má modelová povídka E. A. Poea a pokračující linie symbolisticko-expressionistické tvorby (Miroslav Krleža) a tzv. krugovaši (soustředění kolem časopisu Krug) zasažení světovou prozaickou tvorbou (Kafka, Camus, Sartre, Hemingway, Faulkner aj.), např. V. Desnica, V. Kaleb, S. Novak aj.; najdeme tu i antiintelektuální vzpouru a v posledních desetiletích ovšem postmodernu. Bez ohledu na toto poněkud strohé dělení vyvedávám napříč spektrem povídky Vladimira Nazora, titulní text Mira Gavrana, dále povídky Slobodana Novaka, Dubravka Horvatiće aj.

Výbor 100 nejkratších srbských povídek 20. století s názvem *Malá krabička* zase ukazuje schopnost Srbů přestavovat gnómičké útvary a přesto v nich zakotvit emblém epického příběhu. Jak píše Pantić, krátká povídka má svého vzdáleného předka v ústních projevech, ponejvíce v anekdotě... (s. 152). Ivan Dorovský uvádí tuto tvorbu do širšího kontextu přijímání srbské literatury u nás. Z autorů zaujme „moderní klasik“ Ivo Andrić, kratičké útvary Boška Tokina, Jary Ribnikarové, Mihaila Laliće, Milorada Paviće, Jakova Grobarova, Zdravka Krstanoviće, Miloše Latiновиće aj.

Z trsu tří překladových sborníků se mi nejvíce líbí makedonský – *Tajemná komnata*, snad proto, že nejvýrazněji spojuje osud národa a literatury, že je nejvíce magický, současně však se smyslem pro podivuhodné jižanské groteskno a absurdno, tajemno a orientální kouzlo. Cenný je opět úvod Ivana Dorovského, v němž českého čtenáře seznamuje s přijímáním makedonské literatury u nás: jde zejména o sborník lidových písní D. a K. Miladinovových, pak se objevují díla básníka Kosty Racina, Gogo Ivanovského a Aca Šopova. Díky českým a slovenským překladatelům (Zlatě Kufnerové, Františku Lipkovi, Jánů Jankovičovi aj.) se vydaly výběry z tvorby Slavka Janevského, Mateje Matevského, Jovana Pavlovského, Blaža Koneského (přeložil a uspořádal I. Dorovský pod názvem *Bystří se zrak oblohy* roku 1996). Nelze se nezmínit o brněnském vydání makedonských veršů první lektorky slovinštiny a makedonštiny na Masarykově univerzitě Bistrici Mirkulovské *Když kvetly kaštiny* (1997). Z pozoruhodných povídek svazku vyniká hned první – Archivní mozaika Slavka Janevského, ale také Smrt metálů Branka Pendovského, Chánovo vítězství Petara Kostova, Jak vzniká legenda Dimitara Soleva, vynikající Rukopis z Kitábanu Vlada Uroševiče i Muž mé ženy Taška Georgijevského. V podstatě všechny povídky vyzařují sugestivní, uhrančivou poetiku (Dragi Michajlovski: Dům v Soluni, Venko Andonovski: Komnata pro duši, Igor Isakovski: Smrt lišky). Myslím, že charakter této prózy brilantně označuje sestavovatelka Katica Kulavkovová názvem své studie *Metafyzika stísněného prostoru*, kde najdeme i partie o makedonské postmoderně.

Domnívám se, že z řádků makedonských spisovatelů zaznívá složitý a de facto tragický osud národa, nyní se opět nacházejícího na již kolikáté vývojové křižovatce. Toto vědomí jako by se blížící apokalypsy a hledání síly k jejímu rozlomení je skrytou-dominantou této prózy. Současně ukazuje, jak je nespravedlivé, že jazyková bariéra přece jen brání širší dostupnosti této poetiky. Na zprostředkovávání jihoslovanské tvorby českému čtenáři vyrostli v Brně na Masarykově univerzitě pod vedením prof. Dorovského talentovaní překladatelé – kéž by měli větší šanci k uplatnění. Všechny tři svazky dokládají spojitý balkánský ráz těchto literatur, jižanskou poetiku, kult magie, fantastiky, iracionálna, schopnost navazovat na podobné linie v literatuře francouzské, hispanoamerické a anglosaské, skoro bych řekl, že tu nejsou výrazné spoje s jinými slovanskými literaturami, snad ještě tak s ruskou klasikou a modernou...

Současně však zarazí další společný rys: naprostá absence jakékoli reflexe nedávné krvavé minulosti a stejně problematické a krvavé současnosti (bratrovražedná, genocidní válka srbsko-charvátská, totéž ve vztahu albánsko-srbském a albánsko-makedonském, bombardování Jugoslávie – zde se ukazuje, jak jsou někdy ošidné takové nebo onaké zahraniční reakce tvářív v tvář velmi proměnlivým a dokonce protikladným a zigzagovým reakcím samotných obyvatel a občanů, např. Srbska). Vím, že alespoň v Chorvatsku jsem se setkal s tabuizováním těchto zvržekých epizod z národních dějin, nikdo o tom nechtěl mluvit, i když na nás dosud zíraly vyloupané oči zčerna-

lých chalup. Snad je literatura jako produkt lidského rozumu a citu až příliš jemným nástrojem, než aby zpodobila toto neskutečné inferno, které by všichni raději zapomněli, nebo takové příběhy sestavovatelé antologií záměrně nezařadili. Tato tabuizovaná realita se možná promítá do úzkostných stavů a apokalyptických vizí jako jeden velký eufemismus, vytváří onen všeobecný neklid, jímž jsou zejména tyto literatury zasaženy.

Je to varování nám i budoucím, neboť nikdo nikdy a nikde není proti těmto věcem imunní. Literatury by se neměly vyhýbat žádným tématům, měla by však působit – a říkám to i uvědomí toho, že vlastně tak trochu proti své vůli plédují za dávno překonaný didaktismus a moralizátorství – ke kultivaci našeho lidského „já“ tak, aby zůstalo ještě lidským. Je to její stejně důležitý úkol jako probouzet krásu, neboť o pravdivosti výroku Fjodora Dostojevského, že jen krása spasí svět, lze silně pochybovat.

Ivo Pospíšil

